

WESZPRÉMI ISTVÁN LEÁNYÁRÓL, WESZPRÉMI JULIANNÁRÓL

Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet és a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár munkatársai, Gazda István vezetésével.

Nagy Sándor kutatásaiból

Magyary-Kossa Gyula írja Weszprémi Istvánról:¹

Munkakedvét egyéb körülmények is csökkentették. Elkeserítette leányának, özv. Dr. Földi Jánosnénak botrányos élete, melyről Sárvári Pál debreceni professzor levelei intim részleteket őriztek meg.²

*

Sárvári Pál az említett levelet 1835. december 26-án írta Debrecenből Ferenc nevű fiának. Íme az idevonatkozó rész:

Meg lett amitől tartottam. A szegény Csokonai emléke ugyan emlékezetes tünet lett a Collegatusra nézve. A mint Földiné asszonyom (Examenek alatt) megholt: a halottat újonnan épült pompás kriptába temették, melyet némely Professorok is megnéztek, Senátorok és Esküdtek is. Közel esvén ahoz a Cs. sírja, melyet Tiszt. Erdélyi Uram jól tudott, s akkor készült az a gondolat: hogy mivel már fűtül v. fája sem áll fenn: Oszlopot tétessenek ily nevezetes hazájok fijának a polgárok. A Fő Ka.[pitány] Tek. Koml.[ósi] és a Népszószólló Vecsey Jós. Urak nemes szíve kapta az első lángot, melyet Professorok (u. m. Dobr.[osi János jogtanár] és Erd. Urak) gerjesztettek. A casinoban írást tett közönségessé a Fürmend (v. Vormünder) a Subscriptióra. Subscribáltak hamar, sokan és sokat: a Professorok is mind 10, 10 ft. és így 8.10^a; a 9-dik Tek. Pécz.[eli] Úr, mint 1. pénzesebb, 25 Ft.W. Azonban 2-dikán minden Collegai tudta nélkül az egész tanuló ifjúságot F. SZÓLÍTOTTA. Nov. 11-dikén egy Uri ember hozzám jött, hogy a midőn ő adott, az ő fia, aki classista, miért és mennyivel taxáltatik? Feleltem, nem tudok semmit felőle. – a hír a Class. Inspector fülbe is eljutott. Ő a perceptort (különösen a Poet. Perceptorát, Lugosit) eltiltotta. Én 14 Nov. a kérdést az egész Professoratus eleibe terjesztettem. Mind egy szívvvel szájjal rendetlenségnek ítélték a COLLEGATUS KÜL. MÉG RECTOR TUDTA NÉLKÜL IS A TANULÓ IFJ. E

---

¹ Magyary-Kossa Gyula: Magyar orvosi emlékek. 4. köt. Bp., 1940. p. 66. Magyary-Kossa állításának első tévedése: Weszprémi életében leánya, Julianna nem lett özvegyé, hiszen Weszprémi 1799-ben hunyt el, Földi pedig 1801-ben. Magyary-Kossa figyelmét az is elkerülte, hogy Weszprémi haláláról valószínűleg épp Földi adott hírt, mégpedig a 'Pannoniae luctus' második kiadásának függelékében, s e mű már Weszprémi halála után jelent meg (– *a szerk. megj.*)

² Törös László: Sárvári Pál, Arany János professzora. Nagykőrös, 1929. 176 p.

COLLECTÁRA F. SZÓLITANI. A senior által a collecta megtiltódott, de az nem, hogy akinek kedve s módja van írja fel nevét a tudva lévő helyen és vigye a maga útján.³

*

Magyary-Kossa – Weszprémi Juliannára vonatkozó – állítását cáfolja a művelődéstörténész Nagy Sándor:

Sárvári levelében nincs egyetlen szó sem Földiné „botrányos életéről”, Törös László is az oszlopállítás költségére indított gyűjtés körül támadt botrányról tett említést, de Magyary-Kossa felületesen olvasta el a szöveget. Úgy látszik, ő is a Mixich-féle életrajz hatása alá került, s Földinét állította pellengérré. Törös egyébként csak feltételezte, hogy a levélben a természettudós Földi János özvegyéről van szó. Feltételezése azonban téves, hiszen Weszprémi Julianna, akkor már Szabó Györgyné, 1829. december 2-án halt meg. Ki volt hát az a Földiné, aki 1835-ben az examenek alatt távozott az élők sorából? A halotti anyakönyv ad választ: 1835. augusztus 25-én esküdt Földi János – később kollégiumi pénztárnok – felesége, Szigeti Mária halt meg 59 éves korában.⁴ Őt temették a Csokonai sírja közelébe.

Magyary-Kossa tévedését sajnálatos módon orvostörténeti kutatással foglalkozó más szerzők is átvették, pedig ha megnézik az általa említett forrást, azonnal rájönnek a félremagyarázásra, és nem segítik a hamis kép továbbélését a tudós Weszprémi István doktor életrajzában is. A mulasztást azonban nem írhatjuk terhükre, hiszen eddig bárki, bármilyen szempontból méltatta Földit, vagy csak érintette munkásságát, nem hagyta említés nélkül a hűtlen feleséget. S amit eddig róla írtak, egy nagy tekintélyű orvostörténész korabeli forrásra hivatkozással igazolta. Miért támadt volna hát kételyük? Magyary-Kossát azonban el kell marasztalnunk, mert felületességével ő is hozzájárult egy koholmánynak a tudományos igazság rangjára emeléséhez. Így aztán azon sem csodálkozhatunk, hogy az orvos Földi Jánosról írt rövid életrajzban sem hagyta említés nélkül Weszprémi Juliannát, akit szerinte Földi „a vőlegényi szerelem féktelen elragadtatásával ’Juli kincsem’-nek, ’Juli fényem’-nek nevezget. Ez a kincs és fény azonban egész életét gyászba borította: megcsalta és hűtlenségével kétségkívül megrövidítette Földi életét, aki saját halálára írt verses epitáfiumában méltán írhatta, hogy az ő ’kínos életét tüskék borították’.”⁵

Miként már utaltunk rá, a Földi házasságáról és feleségéről eddig vallott felfogás helytállóságának vizsgálata önmagában nem érdekes probléma. A költő és természettudós Földi helyét a magyar kultúra történetében az idő már kijelölte. Az újabban előkerült, mindmáig ismeretlen iratok emberi és tudós arcképének vonásait csak hitelesebbé teszik s még inkább igazolják, hogy a 18. század cégének egyik kivételes képességű alakja volt. Házasságának tisztázása azonban tudománytörténeti szempontból vált jelentőssé azért, mert a rendelkezésünkre álló hiteles iratok alapján kiderült, hogy egy megalapozatlan szóbeszédet az évtizedek során miképpen színezték és toldottak meg egyes szerzők, s a tekintélytisztelet alapján kritika nélkül felhasznált adatok hogyan váltak végül is vélt tudományos igazsággá.⁶

*

Nagy Sándor másik írásában még hozzáteszi:

³ Debreceni Déri Múzeum, Adattár, Sárvári család levelezése. Sárvári Pál levelei fiához Ferenchez 1834–1840. I. 321/1923.

⁴ A debreceni ref. egyház halotti anyakönyve, 1835. augusztus. 57. sorsz. bejegyzés.

⁵ Magyary-Kossa Gyula: Magyar orvosi emlékek. 4. köt. Bp., 1940. p. 150.

⁶ Nagy Sándor: Földi János házassága. Egy tudományos misztifikáció természetrajza és Csokonai állítólagos szerelme. = Alföld, 1973. 2. sz. pp. 146–157. (Az idézett részlet: p. 155.)

Kutatásaim szerint mindaz, amit közel másfél évszázad óta Wespriemi Julianna laza erkölcséről híreszteltek, rágalom, amely Hadháztól kelt szárnyra. Bartha Mihály ottani református pap 1847. február 5-én Lugossy József debreceni kollégiumi professzorhoz írt levélben hadházi öregek gyermekkori visszaemlékezése alapján arról tett említést, hogy Földi „házi körülményei kedvetlenek valának. A tudós Wespriemi szép leánya... okot adott arra, hogy ön készítette sírverse végsora szerint maga is kételkedjék, ha vajjon volt-e életének öröm virágokat termő tavasza? egy valaki pedig ezen verset kiegészítendő írja, hogy nem ért tavaszt, mert más szedte az öröm virágokat, neki Julis csak azt hagyta, hogy nézze a fattyu sarjadosásokat.” Bartha azonban adós maradt annak megjelölésével, hogy ki volt az a „valaki”, aki még azzal is meggyanúsította Wespriemi Juliannát, hogy gyermekeinek az apja nem hites férje volt. Arról sem tudunk, hogy az a „valaki” hol, vagy kinek írta az említett megjegyzést, ilyen irat eddig nem került elő. Ebből az alaptalan szóbeszédből azonban a Földi életrajzával foglalkozó szerzők szinte egymást túlszárnyalva, képzeletüket szabadjára engedve, egyre élesebb képet festettek a hűtlen, férjének csak keserűséget okozó, s őt tudományos munkájában akadályozó feleségéről.

Egyik életrajzírója – Mixich Lajos –, s az ő nyomán az irodalomtörténet a boldogtalan házasság bizonyítékát Földi ’Egy kevély Széphez’ és ’Idegen Szépség’ című verseiben vélte megtalálni. E két verset azonban Földi még a házasság megkötése előtt írta, s a versek indítékára maga adott magyarázatot: mindkettő idegen szerző utánzása. Nem élményi fogantatásúak tehát. Ezért Wespriemi Juliannával nem hozhatók kapcsolatba. Nem fogadható el tehát az az irodalomtörténeti felfogás, hogy ezekben a versekben Földi „férfiisan kemény[en]... mondta meg a magát hűtlen asszonyának” s vaskosan örökítette meg „neje kellemetlen tulajdonságait”. Az irodalomtörténetben terjesztett, s egyre jobban kiszínezett rágalom adott alapot annak feltételezésére is, hogy Földi János 1800. július 6-án Csokonaihoz keltezett levelének szélén olvasható pajzán megjegyzést Földi Jánosné írta.

Ebből és még egy sor vitatható feltevésből jutott Juhász Géza arra a megállapításra, hogy az 1793 pünkösdjén Hadházon legátuskodott Csokonai szerelmi viszonyt folytatott a már kétgyermekes Földi Jánosnéval, s ő volt a költő Rozáliája. (...) Földiné hűtlenségére nincs semmilyen bizonyíték. (...) Juhász Géza álláspontjával kapcsolatban nem hagyható figyelmen kívül, hogy Csokonai mindig a legnagyobb tisztelettel szólt versben és prózában atyai barátjáról, a nála 18 évvel idősebb Földi Jánosról, aki belőle – amint hozzájuk írt versében írja – Kazinczyval együtt „már-már poétát tett”. Csokonai jellemére vetne sötét árnyat az a megállapítás, hogy a barátság leple alatt csábító volt.⁷

---

⁷ Részlet Nagy Sándor ’Földi János hadházi évei’ című tanulmányából. In: Nagy Sándor (szerk.): Földi János. Emlékkönyv. Debrecen, 1978. (Források és adatok Hajdu-Bihar megye művelődéstörténetéhez 1. Sorozatszerk.: Bényei Miklós). pp. 83–112. (A részlet megtalálható: pp. 85–87.)